

N:o 56.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1902, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om anslag till bildande af en fond för torfindustriens understödjande.

(I. A.)

Uti lika lydande motioner, väckta, n:o 19 i Första Kammaren af herr *P. E. Lithander m. fl.* och n:o 61 i Andra Kammaren af herr *S. O. Nylander m. fl.*, har föreslagits, att Riksdagen måtte besluta att anvisa och ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af en och en half million kronor till bildande af en lånefond för torfindustriens understödjande, särskildt tillverkningen af brännorf, torfkol och torfströ, att förvaltas och användas enligt de grunder, som Riksdagen kunde finna för godt att närmare bestämma.

Till stöd för denna framställning hafva motionärerna anført följande:

Det vore obestriddigen för ett litet land som vårt en svår och i längden outhärdlig tunga att för en summa, som hotade att snart stiga till omkring 100 millioner kronor årligen, hemta bränsle från andra länder; och olyckan låge icke ensamt deri, att vi genom en sådan årlig utgift i en betänklig grad skadade landets ekonomi, utan ock deri, att

vårt beroende af utlandet för erhållande af bränsle kunde innebära de största vådor af annan och ännu mera omfattande art.

Man kunde ju med skäl tycka, att ingen, som hade någon den ringaste utväg att helt och hållet eller delvis afskudda sig stora ekonomiska uppoffringar och ett farligt beroende af andra, skulle underlåta att göra det. Att vi svenskar emellertid i detta fall underkastade oss dessa stora olägenheter, berodde på vår egen uraktlåtenhet att begagna de resurser, som vi sjelfva egde inom vårt eget land.

På nästan hvarje qvadratmil af vårt lands yta finnes nemligen *torfmossar*, af hvilka de flesta innehölle godt material till bränsle. Det berodde alltså på oss sjelfva att med den kraft och i den utsträckning, som vore nödig, skaffa oss en sjelfständigare ställning i förenämnda vigtiga afseenden. Här af blefve emellertid ingenting, förrän ett kraftigt initiativ toges och ett oundvikligt pekuniärt understöd lemnades från statsmakternas sida.

Under den allra sista tiden hade torfindustrien onekligen gjort framsteg i vårt land genom införandet af bättre maskineri för torfvrens framställning. Utom det, att de torffabrikanter, som sjelfva vore förbrukare af den torf de framstälde, flerstädes ökat sin produktion, hade också några stenkolsförbrukare, som icke förut tillverkat torf, inköpt torfmossar och för eget behof börjat denna handtering.

Äfven vore det af intresse, dels att redan befintliga fabriker för torftillverkning till afsalu ökat sin produktion, dels att flera nya, tidsenliga torffabriker uppstått. En liten lättnad för torfindustrien låge också deruti, att 1900 års Riksdags framställning till Kongl. Maj:t om nedsättning af jernvägsfrakten å torfprodukter vunnit Kongl. Maj:ts bifall, så att dessa frakter från och med detta år å statens jernvägar nedsatts med 20 procent. Såväl fabriksidkare som husbehofsförbrukare hade kommit under fund med, att torf vore ett ypperligt bränsle, som i de allra flesta fall med fördel kunde ersätta såväl stenkol som ved. Allmänhetens fördom mot torf hölle alltså på att minskas. De två föreningar för torfindustriens befrämjande, hvilka under förra året bildats, visade, att intresset för torfindustrien vore i stigande. Den uppmärksamhet, som Kongl. Maj:t hittills hunnit visa denna vigtiga angelägenhet, t. ex. genom tillsättande af en torfingeniör, vore också en uppmuntrande företeelse, derigenom att regeringens intresse för saken blifvit konstateradt.

Men ännu hade torfven ej ens tillnärmelsevis fått den användning som ersättningsmedel för stenkol och ved, hvilken vore målet, och detta

berodde helt visst mest derpå, att bränntorf icke tillverkades så allmänt, att konsumenterna kunde när som helst och allestädes erhålla detta bränsle. En del insigt om och intresse för torffabrikationens vigt finnes visserligen redan, men i vårt kapitalfattiga land saknades ofta hos torfmossegarne och andra intresserade personer och firmor det medel, utan hvilket ingenting industriellt kunde uträttas, nemligen penningar. Hela vår fabriksindustri hade i sitt tidigare skede haft svårigheter af samma art att bekämpa. En förutseende regering inrättade då på sin tid manufakturförlagslånefonden i ändamål att mot billig ränta och med bekväma afbetalningsterminer hjälpa de industriidkare, som ej sjelfva hade tillgängligt kapital eller kunde på billiga vilkor i bankerna anskaffa sådant. Denna fond, som än i dag starkt anlitas af industrien, hade gjort denna oberäkneligt gagn.

Det skulle ju stå torffabrikanterna fritt att såväl som andra industriidkare i manufakturförlagslånefonden söka lån. Men dels vore, som redan sagts, denna fond starkt anlita, så starkt, att lånesökande, hvilka kunde sätta fullgod säkerhet för det belopp de begärt, likväl i de allra flesta fall blott finge en del deraf, dels utfölle sålunda beviljade lån först långt, till och med ett år efter det de beviljats, till följd af att fondens otillräckliga medel ständigt vore i sin helhet anlitate. Torfindustrien kunde således för närvarande hafva föga eller ingen nytta af denna fond. Våra banker vore, helt naturligt, obenäga att bevilja lån till en börjande torffabrikation, der den uppträdde som sjelfständig näring. Torffaktier eller in-teckningar i torfmossar och torffabriker vore ej s. k. »bankpapper».

För att så hastigt som möjligt på ett sundt sätt bringa upp vår torffabrikation till största möjliga utveckling och utbredning i hela landets intresse, vore det, enligt hvad motionärerna vidare anført, behöfligt, att en lånefond af minst en och en half million kronor af Riksdagen ansloges. Ändamålet med denna fond skulle vara att lemna lån mot fastighets- och förlagsinteckning eller annan säkerhet åt tillverkare af torffabriker, såväl der tillverkningen fabriksmessigt bedrefves som ock der enskilda jordbrukare behöfde låneunderstöd för anskaffande af nödigt maskineri. Dessa lån skulle löpa med billig ränta, högst 4 procent, och ej behöfva amorteras förr än med tredje årets ingång. Derefter borde under de närmaste 10 åren afbetalning ske med en tiondedel af lånesumman om året förutom ränta. Denna lånefond kunde måhända läggas under jordbruksdepartementets förvaltning; eller ock kunde manufaktur-förlagslånefonden ökas med nämnda belopp, en och en half million kronor — hvilket kanske vore det enklaste — men med vilkor, att till-

skottet till denna fond uteslutande skulle användas för bräntorfs-, torfcols- och torfströindustriens behof.

Enligt de beräkningar, som blifvit gjorda, vore nog ett vida större belopp behöfligt, då man afsåge en lånefond för hela landet, men icke desto mindre hade man velat begränsa sin begäran till det minsta möjliga.

Vid bedömande af denna framställning om beviljande af lånemedel till belopp af blott en och en half million finge man icke förglömma, att summan vore af försvinnande betydelse, då det gälde att derigenom framhjelpa en inhemsk näring, som kunde befria oss från utgifter af så oerhörd omfattning, som vår kolimport redan uppnått. Genom att med förlagslån, utan risk, hjelpa fram torftillverkning i hela riket skulle så mycket vinnas årligen, att vår handelsbalans möjligen snart kunde bringas i ett bättre läge och slutligen till jemvigt.

Torfindustriens tekniska ståndpunkt i Sverige vore numera minst lika hög som i utlandet. Det yppersta maskineri, som för presstorfberedning och torfströfabrikation funnes att tillgå, tillverkades i Sverige. Detta i förening med andra omständigheter gjorde, att de nyanlagda torffabrikerna kunde i tekniskt afseende täfla med andra länder och till och med taga ett försteg t. ex. vid jämförelse med Tyskland. Det vore blott nödigt kapital, som fattades.

Gent emot hvarje invändning, att statsverket genom det tillmötesgående och den omtanke, som här ifrågasattes, skulle riskera att göra förluster, borde det betonas, att Kongl. Maj:t sjelf skulle komma att låta öfvervaka lånefondens förvaltning och vilkoren för låns erhållande i enlighet med Riksdagens beslut. Den här ifrågasatta anordningen skilde sig på intet sätt från de anstalter för låneunderstöd, som till befrämjande af andra yttringar af det industriella lifvet redan funnes. Och i fråga om hvad här sagts angående den oerhörda vigten för vårt land, att dessa här ifrågavarande hjälpkällor komme till möjligast vidsträckta användning, hänvisade motionärerna till de båda föredrag om torfindustrien, hvilka hållits i Göteborg den 28 september 1901, och hvilka blifvit för herrar riksdagsmän i tryck tillgängliga.

Utan tvifvel finnes i vårt lands torfmossar en stor rikedom, hvars tillgodogörande för tillverkning af bräntorf och torfcol samt framställande af torfströ är af den allra största vikt för landet. Men för ett sådant tillgodogörande af torfven erfordras, på sätt motionärerna framhållit, att en omfattande torfindustri uppstår. Att söka befordra en sådan

industri måste följaktligen vara en angelägenhet, åt hvilken statsmakterna böra egna en allvarlig omsorg. Såsom motionärerna erinrat, är visserligen ett steg i denna riktning redan taget genom det af nästlidet års Riksdag på framställning af Kongl. Maj:t beslutade anställandet af en torfingeniör. Men för visso erfordras vida kraftigare åtgärder för torfindustriens befordran och utveckling; och då den af motionärerna nu föreslagna åtgärd, eller bildandet af en fond med ändamål att genom billiga lån understödja torffabrikationen, synes vara egnad att i hög grad främja berörda syfte, anser sig utskottet böra äfven för sin del förordadensamma. Någon ny och obepröfvad anordning innebär icke förevarande förslag, då redan förut bildats odlingslånefonden, manufaktur-förlagslånefonden m. fl. fonder för likartade ändamål.

Beträffande fondens storlek har utskottet icke funnit det föreslagna beloppet, 1,500,000 kronor, vara större, än hvad som kan beräknas blifva för ändamålet behöfligt. Beloppets anvisande såsom extra anslag å riksstaten synes utskottet deremot icke nödvändigt; utan föreställer sig utskottet, att erforderligt belopp för fondens bildande lämpligen bör af riksgäldskontoret tillhandahållas; och synes så mycket större skäl härtill förefinnas, som, enligt utskottets mening, ränta å lånen bör erläggas och ingå till riksgäldskontoret.

Om lånens beviljande läser ansökning böra göras hos Kongl. Maj:t. Fondens förvaltning torde böra öfverlemnas åt statskontoret, hvilket det bör tillkomma att efter lånehandlingarnes granskning utgifva lånen, öfvervaka, att ränta och amortering i behörig ordning inbetalas, samt till riksgäldskontoret inleverera inflytande ränta. Den, amortering, om hvilken här nedan förmäles, bör ingå till fonden för dess förstärkande; dock anser utskottet Riksdagen icke böra utsträcka detta medgifvande längre än till 1908 års utgång.

I fråga om villkoren för låns erhållande från fonden föreställer sig utskottet, att Kongl. Maj:t lämpligen bör utfärda de närmare bestämmelser, som i sådant afseende må finnas nödvändiga. Utskottet har dock velat uttala sin mening i afseende å vissa hufvudpunkter. Sålunda anser utskottet, att bland villkoren bör upptagas,

att för hvarje anläggning, för hvilken lån sökes, skall hos Kongl. Maj:t företes, i händelse den redan blifvit utförd, af torfingeniören jemte annan sakkunnig person affattadt instrument öfver verkställd besigtning derå och, i annat fall, af sakkunnig upprättade ritningar och

kostnadsförslag, som, derest de ej äro af torfingeniören uppgjorda, skola vara af honom granskade och gillade;

att lånen må kunna enligt Kongl. Maj:ts bestämmande beviljas till belopp, motsvarande högst två tredjedelar af den å fullbordad anläggning nedlagda kostnaden eller af beräknad anläggningskostnad för nytt företag;

att ränta å lånen skall erläggas med 4 procent;

att under de tre första åren efter låns utlemnande kapitalafbetalning icke eger rum, men att under de derpå följande åren så stor amortering skall ske, att lånet varder till fullo inbetaldt senast inom utgången af tio år från det amorteringen skolat taga sin början;

att, derest den anläggning, för hvilken lån beviljats, skulle under lånetiden komma att nedläggas, lånet eller hvad deraf återstår oguldet skall anses till återbetalning förfallet inom den tid, som af Kongl. Maj:t bestämmes;

att för lånevilkorens fullgörande bör ställas af statskontoret godkänd borgen eller säkerhetshandling; samt

att låntagare skall vara underkastad alla de vilkor och kontroller, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga och nödiga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till bildande af en lånefond för torfindustriens understödjande, särskildt tillverkningen af brännrot och torfkol samt framställandet af torfströ, att förvaltas och användas i öfverensstämmelse med ofvan upptagna grunder, bemyndiga riksgäldskontoret att för ändamålet i mån af behof tillhandahålla statskontoret ett belopp af högst 1,500,000 kronor samt medgifva, att de kapitalafbetalningar, som, enligt hvad ofvan angifvits, skola å de från fonden utgående lånen verkställas, må intill utgången af år 1908 tilläggas fonden.

Stockholm den 25 april 1902.

På statsutskottets vägnar:

P. PEHRSON.